

AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Soatova L.E.

TISU, Iqtisodiyot mutaxassisligi, I bosqich magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish zaruriyati, uning mavjud holati, dolzarb muammolari va istiqbollari tahlil qilingan. Aholining moliyaviy va iqtisodiy bilim darajasining pastligi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ham iqtisodiy savodxonlikni oshirish bugungi kunda muhim vazifalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Maqolada ilg'or xorijiy tajribalar, raqamli texnologiyalar imkoniyatlari va milliy xususiyatlar asosida aholining iqtisodiy bilimini rivojlantirish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar. Iqtisodiy savodxonlik, moliyaviy ta'lim, raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy madaniyat, ijtimoiy rivojlanish.

Abstract

This article analyzes the need to improve the economic literacy of the population, its current state, current problems and prospects. The low level of financial and economic knowledge of the population can have a negative impact on socio-economic development. Therefore, improving economic literacy is recognized as one of the important tasks today. The article proposes ways to develop the economic literacy of the population based on advanced foreign experiences, the capabilities of digital technologies and national characteristics.

Keywords. Economic literacy, financial education, digital economy, economic culture, social development.

KIRISH

Aholining iqtisodiy savodxonligi – bu fuqaroning iqtisodiy jarayonlarni tushunish, ularda ishtirok etish va o'z moliyaviy resurslarini oqilona boshqarish qobiliyatidir. XXI asrda bu tushuncha yanada kengayib, raqamli texnologiyalar, moliyaviy xizmatlar va global iqtisodiy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib qoldi. Afsuski, ko'pgina mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda ham aholining iqtisodiy savodxonlik darajasi yetarlicha emas.

Bu holat aholining moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi xatoliklari, firibgarlik holatlariga tez-tez uchrashi, ortiqcha qarzдорlik, investitsiya qilishdagi sustkashlik kabi ko'rinishlarda namoyon bo'lmoqda. Iqtisodiy bilim va ko'nikmalarning yetishmasligi

nafaqat alohida fuqarolarga, balki butun jamiyat va davlat iqtisodiy xavfsizligiga tahdid soladi.

Shu boisdan, aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylanishi lozim. Bu borada ta'lim tizimida, ommaviy axborot vositalarida va fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida samarali choralar ko'rilishi kerak.

Maqolada iqtisodiy savodxonlik tushunchasi, uning zamonaviy talqini, mavjud muammolar, ularni bartaraf etish yo'llari va istiqbollari tizimli tarzda yoritib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Iqtisodiy savodxonlik sohasidagi ilmiy va amaliy tadqiqotlar xalqaro miqyosda keng rivojlangan. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar (Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, OECD) o'tkazgan tadqiqotlarda iqtisodiy savodxonlik mamlakat iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida baholanadi.

Xususan, OECD tomonidan amalga oshirilgan PISA loyihasi natijalari o'quvchilarning moliyaviy savodxonligi va ularning iqtisodiy hayotga tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi. Shuningdek, Avstraliya, AQSh, Janubiy Koreya kabi davlatlarda aholining iqtisodiy bilim darajasini oshirish bo'yicha alohida dasturlar ishlab chiqilgan.

O'zbekistonda esa bu boradagi tadqiqotlar endilikda jadal rivojlanmoqda. Respublika darajasida moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha bir qator qonun hujjatlari, strategiyalar va loyiha dasturlari qabul qilindi. Jumladan, Moliya vazirligi va Markaziy bank tomonidan ishlab chiqilgan "Moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyasi" bu boradagi muhim hujjatlardan biridir.

Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy savodxonlikni oshirishda ta'lim, texnologiya, ijtimoiy kampaniyalar va davlat siyosati uyg'unligi zarur.

Maqolani tayyorlashda tahliliy-deskriptiv metod, solishtirma tahlil, statistik ma'lumotlarga asoslangan baholash va ilg'or xorijiy tajribaning o'rganilishi asosiy metod sifatida tanlandi.

O'zbekiston hududlaridagi iqtisodiy savodxonlik darajasi, aholi turli yosh guruhlarining moliyaviy bilim darajasi, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilindi.

Bundan tashqari, soha mutaxassislari bilan o'tkazilgan intervyular va ijtimoiy so'rovlar yordamida aholining iqtisodiy bilimlari darajasi va moliyaviy xulq-atvori haqida ma'lumotlar olindi.

Metodologik yondashuvda iqtisodiy madaniyat tushunchasi asosida aholining iqtisodiy faoliyatdagi motivatsiyasi, ongli tanlovi va xatti-harakati o'rganildi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda aholining katta qismi moliyaviy va iqtisodiy bilimlarga ega emas. Ayniqsa, yoshlar va qishloq aholisi orasida bu ko'rsatkich past.

Respondentlarning 63 foizi bank xizmatlaridan foydalanishda qiynalishini bildirgan, 47 foizi esa investitsiya tushunchasini to'liq tushunmasligini aytgan. Bu holat aholining moliyaviy resurslardan samarasiz foydalanishiga olib kelmoqda.

Aholining iqtisodiy savodxonligi darajasini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish lozim: 1) maktabgacha va maktab ta'lim tizimida iqtisodiy ta'limni yo'lga qo'yish; 2) ommaviy axborot vositalari orqali sodda va tushunarli iqtisodiy kontentlar yaratish; 3) raqamli platformalarda interaktiv o'quv dasturlarini joriy qilish.

Shuningdek, fuqarolarni ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalar orqali o'qitish, ularga moliyaviy xizmatlar xavfsizligini tushuntirish bo'yicha kampaniyalar o'tkazish muhim ahamiyatga ega.

**1-jadval. Aholining iqtisodiy savodxonlik darajasi yosh guruhlariga ko'ra
(O'zbekiston misolida, so'rov natijalari asosida)**

Yosh guruhi	Savodxonlik darajasi (%)	Bank xizmatlaridan foydalanish (%)	Investitsiya tushunchasini bilish (%)	Moliyaviy rejalashtirishga moyillik (%)
15–25 yosh	42%	38%	25%	31%
26–40 yosh	57%	51%	41%	49%
41–60 yosh	48%	45%	33%	44%
61 yosh va katta	29%	20%	10%	18%

Bu jadval aholining iqtisodiy savodxonlik darajasi yosh guruhlariga ko'ra qanday farq qilishini ko'rsatadi:

1. **15–25 yoshli yoshlar** iqtisodiy savodxonlikda nisbatan past ko'rsatkichga ega. Bank xizmatlaridan foydalanish 38%, investitsiya haqida tasavvur esa atigi 25% atrofida. Bu yoshlar moliyaviy qarorlar qabul qilishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

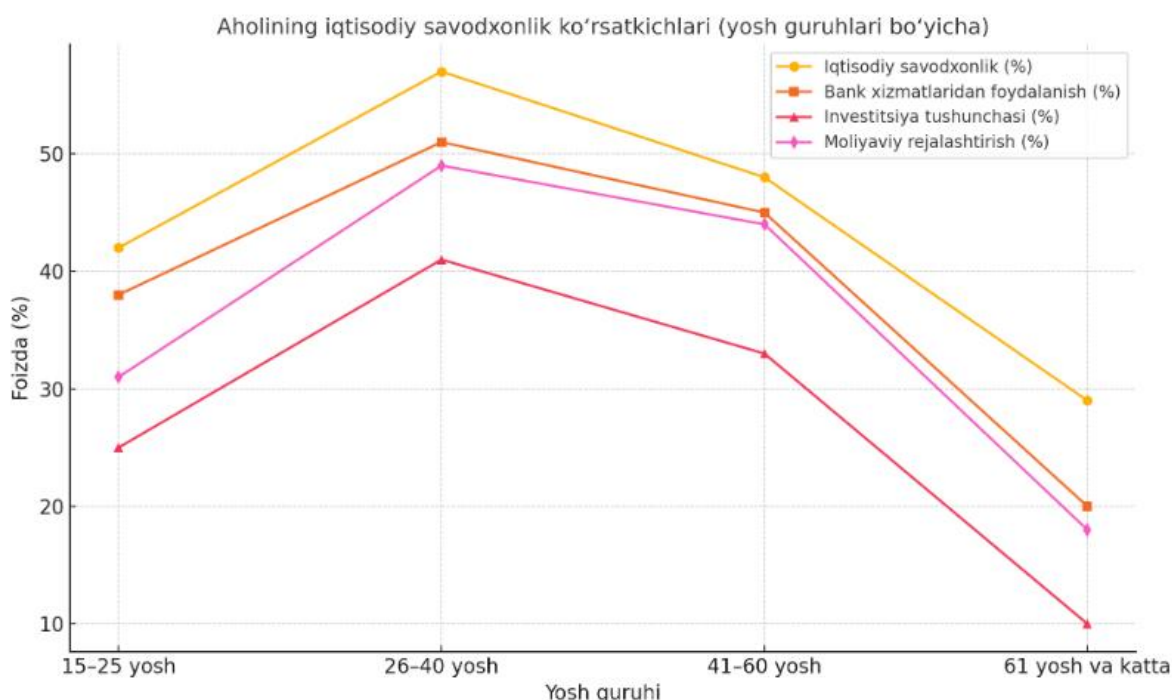
2. **26–40 yoshdagi aholi** orasida savodxonlik nisbatan yuqori. Bu guruhdagi fuqarolar mehnat bozorida faol bo'lib, iqtisodiy qarorlar qabul qilishda ishtirok etadi. Moliyaviy rejalashtirishga moyillik ham yuqoriroq – 49%.

3. **41–60 yoshdagi guruhda** ko‘rsatkichlar nisbatan pasayadi, lekin hali ham o‘rtacha darajada. Bu guruh ko‘proq tajriba bilan harakat qiladi, biroq raqamli xizmatlardan foydalanish cheklangan.

4. **61 yoshdan katta fuqarolar** orasida iqtisodiy savodxonlik eng past. Ular orasida bank xizmatlaridan foydalanish faolligi juda kam, investitsiya haqida bilim esa juda past – atigi 10%.

1-rasm. Har bir yosh guruhining iqtisodiy savodxonlik bilan bog‘liq ko‘rsatkichlari (foizda).

XULOSA

Aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish davlat va jamiyat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Bu yo‘nalishda ko‘plab muammolar mavjud bo‘lsa-da, zamonaviy texnologiyalar, xalqaro tajribalar va davlat siyosatining uyg‘unligi orqali ularni bartaraf etish mumkin.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy savodxonlikni oshirish nafaqat shaxsiy farovonlik, balki milliy iqtisodiy barqarorlik uchun ham muhimdir. Shaxslar o‘z moliyaviy holatini mustahkamlashi, firibgarlikdan saqlanishi va to‘g‘ri investitsiya qarorlarini qabul qilishi uchun iqtisodiy bilim va ko‘nikmalar zarur.

Bu borada davlat muassasalari, ta‘lim tizimi va fuqarolik jamiyati hamkorligida kompleks strategiyalar ishlab chiqilishi lozim. Ayniqsa, yoshlar orasida iqtisodiy madaniyatni shakllantirish orqali uzoq muddatli ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Kelgusida bu yo‘nalish bo‘yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va amaliyotda qo‘llash orqali aholining iqtisodiy salohiyatini yuksaltirish mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. OECD (2021). Financial Literacy and Education: PISA Results.
2. Jahon banki (2020). Global Financial Literacy Report.
3. Moliya vazirligi va O'zbekiston Markaziy banki. "Moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyasi", 2023.
4. Karimova, D. (2022). "Iqtisodiy ta'lim va uning jamiyatdagi roli". Iqtisodiyot va Ta'lim jurnali.
5. G'ulomov, S. (2021). "Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaviy savodxonlikni oshirishning ustuvor yo'nalishlari". TDIU ilmiy to'plami.

